ПСИХОЛОГІЧНИЙ ДВІЙНИК

I

— Шеф! Одержано нове повідомлення…

— Давайте сюди!

Шеф таємної поліції Габер підсунув до себе кілька журналів, якісь листки і хутко почав розглядати їх.

Агент 23 — японець Осіма — з подивом бачив, як завжди спокійне і врівноважене обличчя шефа почи-нає покриватися червоними плямами. Вилиці заходили під жовтою шкірою — це було ознакою великої злості або незвичайного хвилювання.

Нарешті, Габер підняв лице. Кілька секунд— і ніхто б уже не зміг подумати, що цей чоловік так сильно хвилювався. Шеф опанував себе і зовсім спокійно сказав:

— Все ясно! Сумнівів нема! Державна зрада…

— Я згоден з вами, — відповів агент.

— Закриту машину!

— Слухаю.

Агент вийшов.

Шеф знову заглибився в журнали і папери, які приніс Осіма.

— Такий інженер, — пробурмотів він. — Ніколи б не подумав. В біографії — нічого підозрілого! А в дійсності — бачиш!.. Значить — хитрий і підступний ворог! Все! Сумніву не може бути! Військовий трибу-нал!..

В телевізорі засяяв екран, показалося обличчя агента 23.

— Машина готова, — сказав він.

— Іду, — відповів шеф і, захопивши папери, вийшов з кабінету…

Через хвилину чорний лімузин мчався вулицями в район передмістя. Суцільні квартали закінчились, і по боках бетонованої автостради виглядали з пишних субтропічних садів білосніжні котеджі.

Лімузин повернув до одного з них і зупинився перед входом. З нього вийшли шеф і Осіма.

— Він дома? — запитав Габер.

— Так! — відповів агент.

— Нічого не підозрює?

— Як не дивно, але ні! Хитрий агент…

— Так. Напевне! Ходімо!

Вони піднялися по сходах, зайшли до невеликого залу. Назустріч їм піднявся з крісла сивий, високий ла-кей.

— Інженер дома? — запитав шеф.

— Так! Але він працює і в такі часи не приймає! — відповів старий.

— Справа термінова! — різко сказав шеф і відкрив двері до кабінету. За ним зайшов Осіма.

Почувши стук дверей і голоси, з крісла біля широкого письмового стола встав інженер — середнього ро-сту чоловік з худорлявим лицем, на якому виділялися очі, що горіли сірими вогниками. Ці очі, над якими нависали густі брови, що зрослися на переніссі, справляли дивне враження, ніби у інженера не все гаразд з психікою...

— Чим можу бути корисним, сеньйор Габер? — запитав інженер, здивовано піднявши брови.

— Інженер Коріні, — серйозно сказав шеф. — Ми вас заарештуємо. Ви обвинувачуєтесь в державній зра-ді.

— Не може бути! — засміявся інженер. — Ви жартуєте! А втім, якщо це не жарти, то дурний наклеп!

— Я так не вважаю! — сухо сказав Габер.

Коріні хвилину допитливо дивився на шефа і його агента, потім промовив:

— Гаразд! Я спокійний! Їдемо!..

Клацнули наручники..

Через кілька хвилин чорний лімузин мчав назад...

II

Слідство тривало п’ять днів. Прокуратура передала справу до Військового трибуналу.

Інженер Коріні став перед судом…

За довгим столом, покритим зеленим сукном, зайняли свої місця судді — три літні офіцери в парадній формі. Праворуч — за маленьким столиком сів прокурор, ліворуч — адвокат. Судді перегортали листки обви-нувачення, стиха про щось розмовляли.

Коріні — схудлий за останні дні, але спокійний — сидів у кріслі перед столом Трибуналу.

Встав прокурор

Спочатку інженер іронічно слухав його обвинувачення, але далі з кожним словом лице його бліднішало, очі загорялися хвилюванням, а під кінець виступу прокурора він ледве сидів на місці, витираючи з лоба піт, що котився градом…

Прокурор говорив таке:

— Інженер Коріні працював на засекреченому будівництві, яке підлягає міністерству оборони. Згідно іс-нуючого закону, він знаходився під наглядом таємної поліції. Агенти з’ясували ряд фактів, які свідчили про зв’язок Коріні з іноземного розвідкою Ось факти:

— В котеджі, де живе Коріні, встановлено магнітофони. З допомогою магнітного запису вдалося виявити цікаві речі.

— Перше. Агенти виявили, що під час сну Коріні говорить англійською мовою. Вони записали ряд його висловів. Наприклад:

"Сер, схему електронного випромінювача я передам вам через три дні. Можете бути спокійні, я вірний слуга уряду його величності і не підведу його…"

— Агенти слідкували за Коріні, — говорив прокурор, — але, очевидно, він був дуже обережний, бо вони не змогли нічого взнати, хоч з нього в ці дні не спускали очей…

— Далі. Агенти доповіли, що Коріні знову в стані сну розмовляє англійською мовою з якимсь своїм ше-фом і обіцяє передати йому секретні проекти, над якими він працює. Контроль, як і раніше, нічого не дав. Ви-никла думка, що все це тільки сни! Для підтвердження цієї тези таємна поліція провела ряд розвідок. Нарешті, розвідки увінчалися успіхом — Коріні виявився державним зрадником. Він передавав свої матеріали, — ми ще не знаємо як, — англійській розвідці. Там ці матеріали використовуються в військовій промисловості від імені інженера Гопкінса. Матеріали з’являлися в руках військових властей Великобританії якраз тоді, коли Коріні говорив про них у сні. Це значить, що натура у Коріні дуже нервова, що він у сні сам себе викрив!

— Сеньйори! Я вважаю, що справа ясна! Коріні заслуговує найтяжчої кари, як зрадник держави! Я скін-чив!

Прокурор сів Голова Трибуналу підняв голову і різко сказав:

— Коріні! Я гадаю — ви зрозуміли все?! Що можете відповісти на це страшне обвинувачення?

Коріні встав. Обличчя його, спочатку бліде, стало зеленим. Він, заїкаючись, сказав:

— Що це? Сон? Я не розумію… Дозвольте подивитись матеріали… Я, здається, божеволію!..

Суддя підсунув йому матеріали. Коріні гарячково переглядав листок за листком, і очі його поступово розширялися від жаху.

Те, що говорив прокурор — все було правдою! Але ж він не передавав матеріалів! Так хто ж? Хто?

Цей удар був таким сильним, що інженер істерично засміявся, впавши на підлогу, бився в судорогах. Ви-кликали лікаря. Той констатував тяжкий припадок, додавши, що є загроза психічного захворювання, і зажадав направити інженера в психіатричну лікарню.

Судді порадились.

— Гаразд, — сказав, нарешті, голова Трибуналу, — везіть його в лікарню, але ви відповідаєте за нього головою…

…Через півгодини машина швидкої допомоги в'їжджала в двір психіатричної лікарні…

III

…Через три дні Коріні опам'ятався… Розплющивши очі, він побачив над собою білу стелю, а навколо — кілька прикріплених до підлоги ліжок, на яких лежали або сиділи люди. Вікна були заґратовані, і Коріні зрозу-мів, що він попав до психіатричної лікарні. Спочатку страх Прокрався в його серце, коли він подумав, де знахо-диться, але опісля зрозумів, що це поки що краще, ніж бути розстріляним, як зрадник держави…

В кімнаті було чотири чоловіка. Два спали, один — старий, з лицем аскета, сидів і дивився в вікно на да-леке море. Четвертий — загорнутий в коротенький халат, з чорними бігаючими очима, як у загнаного зайця — малював картину на полотні. Очі його блищали, він явно був захоплений своєю працею…

До кімнати зайшли.

— А, — почувся голос, — нарешті ми проснулися!..

Коріні, моментально вирішивши, як поводити себе, не відповів нічого. Біля його ліжка зупинився лікар і агент таємної поліції, але інженер дивився байдужим поглядом десь на стелю. Лікар вислухав серце, вистукав на спині і грудях і сказав до агента:

— Поки що нічого не ясно! Він залишиться на кілька тижнів… Побачимо далі!..

Лікар і агент вийшли. Коріні зітхнув спокійніше. Він вирішив пройтися по кімнаті і, піднявшись на лікті, встав з ліжка. Старий зацікавлено повернув до нього голову і пильно почав дивитися йому в лице.

— Клянуся Юпітером і кільцем Сатурна, — сказав він, повільно підходячи до інженера, — що ви зовсім не божевільний…

Інженер промовчав, потім відвернувся геть і підійшов до вікна, де художник малював свою картину. Той навіть не звернув уваги на Коріні.

Побачивши те, що намалював цей хворий, інженер здивувався.

Малюнок зображував дзвіницю церкви вночі. Видно було на фоні далекої заграви пожежі дзвіницю, ве-ликий дзвін і людину, яка з величезною напругою тягнула за вірьовку. Картина робилася так майстерно, що, здавалося, було чути звуки тривожного дзвону…

— Сподобалося? — почувся голос старого. — Знайте ж — цей чоловік до божевілля не намалював навіть поганенького малюнка, крім хіба дитячих… Ось одна з безкінечних загадок Буття, клянуся Космосом!..

— Що він так липне до мене? — неприязно подумав Коріні. — Мабуть, шпигун якийсь. Тим більше, що він не схожий на хворого…

Він знову не відповів старому і, підійшовши до свого ліжка, ліг. Він намагався розібратися в тому, що відбулося. Все це було незрозумілим, містичним, але якісь здогадки уже з’являлися в його розпаленій голові…

Згодом Коріні поринув у тяжкий сон…

Він спав неспокійно, щось говорив чужою мовою і, нарешті, закричавши — дико і протяжно — зірвався з ліжка з божевільно розширеними очима…

Старий був рядом і дивився на нього ласкаво і спокійно. Надворі за вікнами була ніч.

— Сядьте, — тихо сказав старий, м’яко поклавши руку на плече Коріні. — Сядьте і розкажіть мені — хто ви і що трапилося з вами?..

Я вам допоможу.

Інженер все з таким же недовір’ям мовчав, але щось у голосі і обличчі старого сподобалося йому, і він завагався… Нарешті, крига в його душі розтала, і Коріні подивився на сусіда доброзичливо…

— Ви боїтеся мене, — говорив старий, — Я розумію… Ви, напевне, думаєте, що я шпигун?.. Даремно. Я справді божевільний. Я говорю це тепер, коли приступ проходить, а коли він знову приходить — я не усвідом-люю своєї хвороби! Я тоді господар Космосу!.. Отже, розкажіть про себе — може, я допоможу вам. Якщо бої-теся — розповідайте лише те, що вважаєте потрібним!..

І тоді Коріні без вагання почав розповідати старому про все те, що з ним трапилося за останні дні аж до суду.

— Це якийсь кошмар, — розгублено говорив інженер, — обвинувачення безглузде і разом з тим правди-ве! Крім того, я уві сні

говорю англійською мовою в той час, як насправді я цієї мови зовсім не знаю… вона якраз і стверджує їх думку про те, що я хитрий ворог!..

— Що ж ви думаєте про це? — задумано спитав старий.

— Деякі думки у мене з’явилися,— відповів інженер.—Зв’язане це з снами, що без кінця переслідують мене. Ось тільки що мені приснився страшний кошмар… До речі, мені часто сниться одне й те ж місто і ті самі люди…

Коли інженер описував краєвиди міста, яке йому снилося, старий навіть піднявся з місця, так щось схви-лювало його, потім заспокоївся і сів.

— Снилося мені, — продовжував Коріні, — ніби я йду до своєї коханої дівчини, — до якої часто ходив у снах. Але тепер у мене в грудях не любов, а ненависть, бо я знаю, що дівчина зраджує мені, і я йду, щоб убити її. Я пройшов стежкою між дерев у садку, де проходив сотні разів, і вийшов до веранди будинку. На східцях стояла біла фігура. То була вона — моя кохана. Я підійшов до неї. Погляд мій, очевидно, говорив їй — для чого я прийшов, бо вона зблідла… Я закрив їй рота і вдарив ножем в груди. Бризнула кров, і я прокинувся… Це страшно, дуже страшно,— шепотів інженер,— так все яскраво, що мені й тепер здається, ніби все було наяву… От я й думаю — чи не зв’язаний я як-небудь з другою людиною, яка психологічно діє на мене, розумієте?.. Є теорія, яка говорить, що біоелектричні хвилі мозку передаються в просторі… Якщо зустрінеться людина, яка схожа на мене психологічно, то мої враження будуть діяти на неї, а її — на мене в стані сну!..

— Цікава теорія! — пробурмотів старий…

— О, якби я міг знайти цю людину! — простогнав Коріні. — Я б звільнився від несправедливого обвину-вачення!..

Старий схопив Коріні за руку, коли той закінчив говорити.

— Я знаю таке місто, яке ви описували. Це в Англії. Невелике місто над Темзою. Я забув його назву. Ви б змогли його відшукати…

Раптом старий зблід, очі його почали наливалися кров’ю. Він, переборюючи себе, заговорив, вчепившись сухою рукою в плече інженера:

— Приступ прийшов… Майже на місяць моя свідомість виключається. Слухайте мене! Вам треба тікати! Інакше — смерть! Вони не повірять нашим химерам! У мене… ось тут… порошок… Викликає стан, подібний до смерті. Двадцять чотири години! Морг!.. Звідти — тікати! Я хотів сам — потім вирішив… пізно! Нема для чого! Я люблю мою божевільну мрію!.. Ось… візьміть… Прощайте!..

Стривожений і наляканий інженер бачив, як старий здригнувся страшною судорогою, потім піднявся і застиг у величній позі. Очі його дивилися десь вгору. На лиці проступив вираз неземної погорди…

Коріні, затиснувши в жмені порошок, злякано дивився на цю несподівану метаморфозу. Але, незважаю-чи на дивні умови, в яких відбулися останні події, він вирішив тікати, так, як запропонував старий, що стояв тепер поряд, немов старовинний ідол.

IV

Коріні стало страшно. Старий, як і раніше, стояв на одному місці, заглибившись у якісь космічні думки; художник, бурмочучи, все працював над картиною; непорушно лежали на своїх ліжках два сусіди. За вікнами мерехтіли на темному небі яскраві зорі, відбивалися в неспокійному морі…

— Куди я попав? — гарячково думав інженер. — Треба негайно звідси втікати, бо не пройде й двох днів, як я збожеволію...

І він вирішив негайно здійснити план старого.

— Чи пан, чи пропав! — подумав Коріні, не задумуючись, випив порошок і запив водою. Порошок був гірко-солодким на смак. Через кілька хвилин закрутилася голова, і Коріні здалося, ніби він у велетенському човні пливе по хвилях. Все закрутилося в чудернацькому танці — кімната, художник, старий, що ідолом стояв біля ліжка, — і інженер покотився у чорну яму...

...До палати вбігли санітари і лікар. Коріні лежав на підлозі з вишкіреними зубами. Лікар нагнувся, по-слухав пульс:

— Кінець! — сказав він. — Смерть! Викликали ще кількох лікарів, ті теж констатували смерть і склали акт.

Головний лікар повідомив шефа таємної поліції про смерть інженера і додав:

— Ми відправляємо труп в морг. Завтра дізнаємося про причину смерті. Гадаю, що від сильного нерво-вого потрясіння!..

— Від чого б не було, — сказав шеф, — спасибі йому за те, що він позбавив нас від обов’язку розстріля-ти його!..

...Того ж вечора тіло Коріні було одвезене до моргу...

...Інженер проснувся від холоду. Руки і ноги погано слухалися. Він розкрив очі і зацiпенів від страху. Навколо на довгих столах лежали мерці, загорнуті в білі простирадла. Волосся Коріні наїжачилося від страху. Він ледве згадав, як потрапив сюди і що з ним сталося.

"Треба негайно тікати звідси", промайнула перша думка.

Коріні зірвався з твердого ложа, на якому сидів, відкинув простирадло і підскочив до маленького вікон-ця. Надворі було темно. Можна тікати.

Інженер оглянув себе. На ньому була тільки білизна. Іти в такому вигляді по вулицях не можна. Він, не вагаючись, роздягнув одного з мерців — видно, той недавно попав під автомашину — і одягнув сірий пристой-ний костюм…

Через кілька хвилин Коріні вислизнув за двері і зник в темряві…

…А вранці лікарі і агенти таємної поліції зняли тривогу. Шеф дізнався про все, що трапилося. Було вжи-то всіх заходів, щоб інженер не втік за межі країни. Та пройшов тиждень, а всі спроби знайти його були безус-пішними.

— Йому, безумовно, допомогла англійська розвідка, — сказав шеф, — я й тоді думав, що це хитрий і під-ступний ворог…

…А Коріні через місяць був уже в Англії. Він вирішив з’ясувати загадку, зв’язану з його видіннями і ди-вними подіями, що відбувалися з ним. Поїхавши на пароплаві по Темзі, інженер знайшов те місто, яке він бачив уві сні і про яке говорив старий. В цьому місті Коріні зупинився. Він вирішив пройти по тих місцях, що снилися йому, щоб узнати, наскільки реальне все те, що він бачив у видіннях. Здавши чемодани в готелі, Коріні пішов по знайомій вузенькій вуличці, а потім через хвіртку в кам’яній загорожі — до буйного саду…

Стримуючи хвилювання, інженер ішов стежкою до веранди білого будинку в глибині саду. Неймовірно! Все було, як і уві сні!.. Коріні підійшов до веранди. На східцях хтось стояв. Постать обернулась, і

інженер по-бачив лице дівчини, яку він зустрічав у снах… Дівчина, поглянувши на нього, зблідла, скрикнула і впала не-притомна…

На її крик вибігли з будинку слуги. Вони щось кричали англійською мовою, але Коріні не знав цієї мови і не розумів нічого. Він дуже здивувався, коли на нього накинулися, скрутили йому руки назад і, вивівши з саду, посадили в машину…

Машина помчала вузькими вулицями до центра міста…

V

…Коріні стояв перед комісаром поліції і нічого не розумів, що той говорив йому. Лише одне слово "Гоп-кінс" було дивно знайомим. Але чому — інженер забув. Він пояснив жестами, що не розуміє, і сказав італійсь-кою мовою, щоб привели перекладача. Агенти і начальник переглянулися, здивовано знизали плечима і все-таки послали за перекладачем.

Незабаром до кімнати прийшов перекладач, і почалася розмова.

— Гопкінс, — сказав комісар поліції, — чому ви вдаєте, що не розумієте своєї мови?..

— Я не Гопкінс, — відповів здивований інженер. — Я італієць Коріні…

— Не прикидайтесь! Ось люди, з якими ви були знайомі: ваші товариші, ваші родичі, ваша мати… Всі вони впізнали вас!

Коріні оглянувся. В кімнаті справді було десятка півтора людей — чоловіків і жінок — і всі вони засу-джуюче дивилися на інженера…

Коріні роздратовано повернувся до комісара:

— Гаразд! Хай я якийсь там Гопкінс! Але на хвилину уявіть, що я інша людина, і розкажіть мені, хто він такий і чому я мушу відповідати за нього!..

Комісар почав:

— Гопкінс — цебто ви — інженер, який працював в галузі ядерної фізики. З-за особистих причин він на-магався вбити свою кохану дівчину Катаріну, тяжко поранив її і втік. Вона залишилася живою, як ви бачили… Але ж я комедію граю перед вами, Гопкінс! Досить прикидатися!..

— Сер, — озвався Коріні. — Лише тепер мені все стало ясно! Слухайте мене уважно…

І здивований комісар почув з вуст інженера всю його історію…

— Це значить, — говорив далі інженер, — що я і Гопкінс — психологічні двійники і просто двійники, що ми з ним настроєні на одну біоелектричну хвилю, і тому враження чи пригоди, які переживає один з двійни-ків, передаються, як от радіохвилі, другому в стані сну через простір… Я тільки тепер повністю зрозумів усе, що сталося зі мною!..

Комісар переглянувся з агентами.

— Ваша теорія дотепна, — сухо сказав він, — але мене не обдурите. Викличте Катаріну…

Коріні все здавалося важким і болючим сном. Замість того, щоб розв’язати загадку, він заплутався ще бі-льше…

Через десять хвилин до приміщення зайшла Катаріна — та дівчина, що була в саду. Дівчина близько пі-дійшла до Коріні, пильно подивилася в його очі. Вона була вражена, але інженер зрозумів, що дівчина не ви-знала його.

— Це не Гопкінс, — сказала, нарешті, дівчина. — Це якийсь незвичайний двійник…

Підійшла старенька жінка, мати Гопкінса, теж придивилася до обличчя інженера.

— Це не мій син, — прошамкала вона, — це просто дуже подібний до нього мужчина…

Комісар і агенти були розгублені: Коріні розв’язали, але все ж не знали, що робити з ним…

…В цей час комісару принесли телеграму. В ній було написано:

"ЗЛОЧИНЕЦЬ ГОПКІНС ЗАТРИМАНИЙ НА ПАРОПЛАВІ У МАНЧЕСТЕРІ. СІМОНС".

Коріні був звільнений, і комісар від імені уряду його величності вибачився перед ним за несподівану об-разу.

VI

…Коріні вже збирався від’їжджати з міста. Але в газетах з’явилося повідомлення, що Гопкінс звільнений від суду, що Катаріна відмовилась від обвинувачення і простила його… Він вирішив завітати до Гопкінса, щоб познайомитися з незвичайним своїм двійником.

…Двері відкрила Катаріна. Вона радісно скрикнула, побачивши Коріні.

— Ми хотіли бачити вас, —каліченою італійською мовою сказала вона, — вас жде Гопкінс…

З крісла піднявся назустріч Коріні другий Коріні, і справді дуже дивно було, що Катаріна і мати відріз-нили їх.

Гопкінс був вражений ще більше.

— Сер, — сказав Коріні, — я жив у снах вашим життя, — два рази мені загрожувала смерть з-за вас… Але я не жалкую, тому що взнав про цікаве природне явище, про існування психологічних двійників…

— Сер, — відповів Гопкінс, — я теж підозрював щось подібне. Мені теж снилися дивні ясні сни, мені здавалося, що в снах я працюю над різними проблемами фізики, а наяву я згадував сни і втілював ці ідеї на па-пері. Отже, ми з вами творили і жили якимось спільним, дивним життям… Залишайтеся з нами. Тим більше, що вам не можна повернутися додому!..

— Навпаки, — заперечив Коріні, — якраз тепер я й повернуся додому і доведу, що я не зрадник…

Інженер поцілував руку Катаріні, потім потиснув руку Гопкінсу:

— Ми з вами ще побачимося, — сказав він, — ми будемо часто зустрічатися в снах… І давайте вивчати цю цікаву наукову проблему. Тільки не заставляйте мене переживати такі події, як в ту страшну ніч, коли ви…

Катаріна поклала пальці на вуста Коріні.

— Мовчіть! Це більше ніколи не повториться! — ніжно сказала вона. — То була дурна ревність…

І дівчина, усміхаючись, обняла Гопкінса.